

Veiledning om bedømmelse av norske doktorgrader

Godkjent av Det norske universitetsråd 09.12.96. Godkjent av Det akademiske kollegium 08.04.97 for bruk ved Universitetet i Oslo (og oppdatert for dette formålet 06.06.2006).

1. Forskrift og programplan

Arbeidet med bedømmelse av vitenskapelige avhandlinger for norske doktorgrader ved universitetene og de vitenskapelige høyskolene reguleres av:

- institusjonens forskrift for graden philosophiae doctor (ph.d.) og vedtatt program for ph.d. graden ved de enkelte fakultetene ved UiO.
- institusjonenes forskrift/reglement for dr. philos.-graden ~~og tilsvarende grader uten krav om organisert forskerutdanning.~~

Forskrift og program med utfyllende bestemmelser for den aktuelle grad skal gjøres kjent for alle som deltar i bedømmelsen av doktorgradsarbeider ved institusjonen. Denne veiledningen er avledet av og utformet innen rammen av forskrift og program, men fokuserer på bedømmelsen spesielt og gir en supplerende omtale av de normer og prosedyrer som forutsettes å være felles for norske doktorgrader.

2. Innledende saksbehandling

2.1 Oppnevning av bedømmelseskomité

Fakultetet oppnevner en sakkyndig komité på minst tre medlemmer etter begrunnet forslag fra det fagmiljø hvorfra arbeidet utgår ~~og eventuelt etter at det er innhentet godkjenning fra styret eller rektor for grader hvor dette er fastsatt i det aktuelle reglement.~~ Begrunnelsen bør vise hvordan relevant kompetanse er representert ved de enkelte medlemmer og hvordan komiteen samlet dekker avhandlingens fagfelt. Minst ett av medlemmene skal være uten tilknytning til institusjonen. Så vidt mulig skal ett av medlemmene være fra et utenlandsk lærested. Komiteen skal såfremt mulig være sammensatt slik at begge kjønn er representert, og det skal begrunnes særskilt dersom dette ikke lar seg gjøre.

Doktoranden underrettes om komiteens sammensetning. Doktoranden kan gi merknader slik at fakultetet i sin behandling er best mulig informert om mulig inhabilitet eller andre

avgjørende forhold også gjennom informasjon fra kandidaten. Fra doktoranden innleverer sin avhandling til han/hun får melding om komiteens sammensetning, bør det normalt ikke gå mer enn 1 måned (utenom feriene).

For å sikre rask saksgang oppnevner fakultetet ett av medlemmene som leder av komitéen. Dette bør være en representant fra institusjonen. Når særlige grunner tilsier det, kan fakultetet, blant egne vitenskapelig tilsatte, i stedet oppnevne en administrerende leder som ikke deltar i den faglige bedømmelsen av avhandlingen.

Komiteens leder har ansvar for å organisere komiteens arbeid, herunder sørge for at arbeidet kommer raskt i gang og at tidsrammen for komitéarbeidet overholdes. Lederen skal bidra til å samordne komiteens innstilling om avhandlingen og avklare arbeidsdelingen mellom komiteemedlemmene under disputasen.

For doktorgrader med organisert forskerutdanning oversendes doktorgradsavhandlingen til komiteen med en oversikt over hvor arbeidet er utført og hvem som har vært veiledere(n), og en dokumentasjon av det forskeropplæringsprogrammet kandidaten har fulgt og fått godkjent. Kandidatens gjennomføring av opplæringsdelen er allerede godkjent og skal ikke godkjennes på nytt av komiteen, men oversendes som informasjon som kan tillegges vekt ved komiteens formulering av oppgitt tema for prøveforelesning.

I tilfeller hvor en omarbeidet versjon av samme avhandling er levert inn for ny bedømmelse, bør minst ett medlem fra den opprinnelige bedømmelseskomiteen oppnevnes på nytt for å delta i den nye komiteens arbeid.

Hvis det dreier seg om en kandidat som tidligere har fått refusert en avhandling og som leverer inn et nytt arbeid til bedømmelse, kan det oppnevnes en helt ny komité.

2.2. Retting av formelle feil m.v. i doktorgradsarbeidet etter innlevering til bedømmelse

Et arbeid som er innlevert til bedømmelse kan ikke trekkes tilbake. Kandidaten har anledning til å gjøre mindre rettinger av formell art i arbeidet. Disse skal foreligge i form av en egen oversikt ("errataliste") som skal ~~følge de eksemplarer av arbeidet som leveres fakultetet~~ senest én måned før disputassendes fakultetet innen fastsatt frist. Forøvrig er det ikke anledning til å gjøre endringer i det arbeid som er innsendt til bedømmelse ~~med mindre peer review~~.

3. Bedømmelsekomiteens vurdering av avhandlingen

Fakultetet fastsetter i forbindelse med oppnevningen av den sakkyndige komité en tidsfrist for når komiteens bedømmelse av avhandlingen – i form av en begrunnet innstilling – skal foreligge. Denne Fristen bør normalt ikke være lengre enn 3 måneder etter at arbeidet er sendt komitémedlemmene.

3.1 Beskrivelse av arbeidet

Innstillingen skal inneholde en kort beskrivelse av avhandlingens format (monografi / artikkelsamling), type (f.eks. teoretisk / empirisk arbeid) og størrelse. Videre skal innstillingen inneholde en omtale av avhandlingens vitenskapelige betydning og dens mest sentrale momenter vedrørende teori, hypoteser, materiale, metoder og funn.

3.2 Bedømmelsen av avhandlingen

En norsk doktorgrad er en sertifisering av forskerkompetanse på et bestemt nivå. Dette kompetansenivået forutsettes å være det samme for gradene med tidsnormering og krav om organisert forskerutdanning (ph.d.-graden) som for grader uten tidsnormering og krav om organisert forskerutdanning (dr.philos.-graden ~~og tilsvarende grader~~). Prinsippet om likeverdighet refererer til faglig nivå og kvalitet, ikke til avhandlingens omfang. I den organiserte forskerutdanningen kan kompetanse være dokumentert også gjennom prøver og deltagelse i ulike typer tiltak knyttet til opplæringsdelen. Fraværet av krav til opplæring ved dr.philos.-graden ~~tilsvarende grader~~ bør forventes kompensert ved at selve avhandlingsarbeidet her er noe mer omfattende enn det en ville kreve for de organiserte forskerutdanningsprogrammene (f. eks. egeninnsatsen med hensyn til datainnsamling). Uansett grad skal doktoranden tilfredsstille de samme minstekrav til forskerkompetanse – uttrykt gjennom krav til problemformulering, presisjon og logiske stringens, originalitet, beherskelse av aktuelle analysemetoder og refleksjon over deres muligheter og begrensninger, samt oversikt over, forståelse av og et reflektert forhold til annen forskning på området.

I bedømmelsen av avhandlingen legges det spesiell vekt på om avhandlingen er et selvstendig og helhetlig vitenskapelig arbeid på høyt faglig nivå når det gjelder problemformuleringer, metodisk, teoretisk og empirisk grunnlag, dokumentasjon, behandling av litteratur og fremstillingsform. Det er spesielt viktig at det blir vurdert om materialet og metodene er tjenlige for de spørsmål som reises i avhandlingen, og om argumentene og konklusjonene som fremføres, er holdbare. Avhandlingen skal bidra til ny faglig kunnskap og ligge på et nivå som tilsier at det vil kunne publiseres som en del av fagets vitenskapelige litteratur.

Hvis avhandlingen er satt sammen av flere enkeltarbeider, må det dokumenteres og vurderes om de etter sitt innhold utgjør et hele. I slike tilfeller skal doktoranden i en egen del av avhandlingen ikke bare sammenfatte, men også sammenstille, de problemstillinger og konklusjoner som legges frem i delarbeidene i et helhetlig perspektiv og på den måten dokumentere sammenhengen i avhandlingen. Denne delen av avhandlingen er derfor meget viktig både for doktoranden og for komiteen i dens vurdering.

Hvis avhandlingen omfatter fellesarbeid, skal doktoranden innhente erklæringer fra medforfatter(e) og herunder eventuelt hans/hennes/deres samtykke i at arbeidet benyttes som del av doktorgradsavhandlingen. (For utfyllende retningslinjer se: Veiledende retningslinjer for doktoravhandlinger som består av flere mindre arbeider (Artikkelbaserte avhandlinger) vedtatt av Forskningskomiteen 30. august 2004.) Komiteen skal vurdere om doktorandens innsats i det/de aktuelle arbeidet/arbeider og kan identifiseres og om doktoranden står som eneansvarlig for en tilstrekkelig stor del av avhandlingen. Avhandlingens sammenfattende del skal være utformet av doktoranden alene. Dersom doktorandens egen dokumentasjon ikke er tilstrekkelig kan komiteen innhente ytterligere opplysninger.

I spesielle tilfeller kan komiteen be seg forelagt grunnlagsmaterialet og utfyllende eller oppklarende tilleggsinformasjon.

~~Dersom fakultetet tillater det, kan kandidaten få omarbeide avhandlingen på grunnlag av bedømmelseskomiteens foreløpige kommentarer. Det vises til det enkeltes fakultets programplan.~~

Hvis avhandlingen i sin helhet er innlevert som et fellesarbeid, er det rimelig å forvente at forskningsprosjektet og/eller avhandlingen vil være mer omfattende enn det en ville forvente av et individuelt arbeid. Så langt det er mulig skal hver av doktorandene vurderes og prøves etter de samme krav som når arbeidet er utført av én person.

3.3 Konklusjonen

Her foretas en vurdering og avveining av sterke og svake sider ved avhandlingen. Dette leder til en konklusjon om hvorvidt komiteen finner avhandlingen verdig til å forsvares offentlig i disputas, eller om komiteen anbefaler at avhandlingen ikke godkjennes for disputas.

Dissenser skal grunngis i innstillingen.

3.4 Komiteens innstilling

Komiteen avgir begrunnet innstilling til fakultetet. Det er ønskelig at komitéen utarbeider en felles uttalelse, eventuelt vedlagt individuelle uttalelser. Dissenser skal alltid begrunnes. Også i tilfeller der komiteen er enig om konklusjonen, kan det være ønskelig at individuelle uttalelser legges ved.

I de tilfeller hvor komiteen konkluderer med å godkjenne avhandlingen for disputas, bør begrunnelsen kunne formuleres relativt kort. Komiteen bør da bestrebe seg på å gi innstillingen en generell og kortfattet form. I de tilfeller hvor komiteen anbefaler underkjennelse av avhandlingen, vil det være naturlig med en noe mer utførlig begrunnelse.

Særskilt for graden ph.d.:

Dersom komiteen konkluderer med at arbeidet ikke bør godkjennes for disputas, men samtidig vurderer det slik at avhandlingen med en viss omarbeiding ville kunne bringes opp på et tilfredsstillende nivå, kan komiteen gi en anbefaling om dette. Komiteen bør bare gi en anbefaling om innlevering av samme arbeid i omarbeidet versjon for ny bedømmelse dersom komiteen mener at en omarbeiding vil kunne gi tilfredsstillende resultat innen rammen av ca 6 måneders arbeidsinnsats. Komiteen bør i slike tilfeller gi noen føringer når det gjelder hvilke områder avhandlingen må forsterkes på (f. eks. metodebruk, forholdet mellom materiale og konklusjon, begrepsbruk, klarhet i problemstilling) uten at anbefalingen kan oppfattes som en forsikring om godkjenning ved en eventuell ny bedømmelse. Hvis komiteen finner at dyptgripende endringer vedrørende teori, hypotese, materiale og/eller metode er nødvendige for at arbeidet skal kunne anbefales til disputas, bør komitéen ikke anbefale innlevering av samme avhandling i omarbeidet versjon for ny bedømmelse.

4. Behandling av bedømmelseskomiteens innstilling om avhandlingen

Komiteens skriftlige innstilling og konklusjon om hvorvidt avhandlingen anbefales godkjent for disputas, sendes fakultetet og skal snarest mulig oversendes doktoranden. Dersom doktoranden har merknader, oversendes disse skriftlig innen 14 dager til fakultetet som videresender dem til komitéens medlemmer. Komiteens eventuelle merknader til disse oversendes fakultetet. Gjennom behandlingen ved fakultetet fattes vedtak om arbeidet er verdig til å forsvares offentlig og doktoranden kan fremstille seg for doktorgradsprøven, eller om avhandlingen ikke godkjennes for disputas, herunder om det skal gis en anbefaling om omarbeiding av samme avhandling for innlevering til ny bedømmelse.

5. Komiteens bedømmelse av prøveforelesning(er) og disputas

5.1 Prøveforelesningen(e)

Formålet med prøveforelesning(en(e)) er at doktoranden skal dokumentere evne til formidling av forskningsbasert kunnskap. Forelesningen(e) bør normalt legges opp slik at de med utbytte kan følges av tilhørere med forkunnskaper tilsvarende de en ville forvente å finne blant viderekomne studenter i faget (minst ett års utdanning innen faget).

For grader der dette er aktuelt skal doktoranden ha oversendt fakultetet tittel på selvvalgt emne senest 1 måned før disputasen.

Tema for oppgitt emne bør normalt ikke hentes fra sentrale problemstillinger i doktorgradsarbeidet. Doktoranden meddeles oppgitt emne for prøveforelesning 10 arbeidsdager før disputasen. Eventuell prøveforelesning over selvvalgt emne skal ikke være en oppsummering av avhandlingen og de funn som er gjort der, men være et faglig innlegg som står på egne ben.

I bedømmelsen av prøveforelesningen(e) vektlegges både faglig innhold og evne til formidling. Prøveforelesningen(e) er en del av doktorgradsprøven og må være godkjent før disputasen. For grader med to prøveforelesninger godkjennes disse samlet. Hvis prøveforelesningen(e) ikke godkjennes, kan doktoranden fremstille seg til ny(e) prøveforelesning(er) innen 6 måneder og disputas tidligst etter 6 måneder.

~~Dersom fakultetet åpner for det, kan disputas finne sted også dersom prøveforelesningen(e) ikke er godkjent. I så fall må det gjennomføres en kontinuasjonsprøveforelesning(er) med vurdering godkjent før kreering kan finne sted. I henhold til § 18.1 i Forskrift for graden philosophiae doctor (ph.d.) ved Universitetet i Oslo, fastsatt av Universitetstyret 22. juni 2010, er det ikke lengre anledning til å avvike disputasen dersom prøveforelesningen ikke er bestått.~~

5.2 Disputasen

Disputasen ledes av dekanus eller den dekanus bemyndiger. Fakultetet eller bedømmelseskomiteen selv utpeker opponentene. Valg av opponenter bør skje slik at kritiske innvendinger overfor avhandlingen ikke undertrykkes. Første opponent innleder diskusjonen og annen opponent avslutter disputasen. Øvrige tilstedeværende som ønsker å delta i drøftingen ex auditorio, må under disputasen gi melding om dette til disputasens leder innen et tidspunkt som denne fastsetter og kunngjør ved åpningen. For nærmere beskrivelse av disputasens forløp vises til doktorgradsreglement med utfyllende bestemmelser og for øvrig til tradisjonsbestemte normer for gjennomføring av disputasen for den enkelte grad.

Hvis avhandlingen i sin helhet er innlevert som et fellesarbeid, bestemmer komiteen hvordan en eventuell disputas skal avvikles. Dersom doktorandene får anledning til å forsvare avhandlingen ved en fellesdisputas, skal opponentene se til at hver av doktorandene i rimelig utstrekning blir gjenstand for prøving individuelt.

Disputasen skal være en faglig diskusjon mellom opponenter og doktorand vedrørende problemformuleringer, metodisk, empirisk og teoretisk grunnlag, dokumentasjon og fremstillingsform. Det bør legges spesiell vekt på å få etterprøvet holdbarheten av viktige konklusjoner som doktoranden har trukket i sitt arbeid. De problemstillinger som opponentene velger å forfølge, behøver ikke være begrenset til de som er omtalt i komitéinnstillingen. Opponentene bør bestrebe seg på - så langt det er mulig - å gi diskusjonen en form som gjør at også de som ikke har lest avhandlingen eller kjenner fagfeltet inngående kan følge diskusjonen.

Disputasens leder har ansvar for å disponere tiden hensiktsmessig i henhold til gjennomføring av disputasens ulike deler og innen den tidsramme som er satt for disputasen som helhet. Disputasleder erklærer disputasen for avsluttet. Disputasens leder skal i den forbindelse ikke avsi en vurdering av disputasen, men vise til at komiteens vurdering av disputasen gis i komiteens innberetning.

5.3 Vurdering av disputasen

Dersom et arbeid er funnet verdig til å forsvares offentlig i disputas, vil dette normalt føre til at avhandlingen og forsvaret av den godkjennes for doktorgraden. Dersom avhandlingens sentrale konklusjoner likevel, i lys av nye momenter som kommer frem under disputasen, viser seg utvilsomt ikke å være holdbare, må bedømmelseskomiteen vurdere disputasen som ikke godkjent. Det samme gjelder dersom det under disputasen kommer frem klanderverdige forhold av vesentlig betydning for vurderingen av arbeidet, som brudd på forskningsetiske normer eller god akademisk skikk for øvrig.

5.4 Komiteens innstilling-innberetning

Bedømmelseskomiteen sender etter disputasen en innstilling-innberetning om prøveforelesning(e) og disputasen samlet sett er godkjent.

Det er komiteens ansvar å avgi en anbefaling om godkjenning eller ikke godkjenning av disputasen. Dersom det fremkommer nye momenter under disputasen som skaper usikkerhet i komiteen og som ikke kan bringes på det rene under selve disputasen, bør komiteen avklare

og vurdere eventuelle konsekvenser av disse før den meddeler sin endelige vurdering i innstillingen/innberetningen.

6. Avsluttende saksbehandling

Komiteens innstilling om utfallet av prøveforelesningen(e) og disputasen oversendes fakultet for kreering og deretter institusjonens styre. Begge disse organer står i prinsippet fritt i sine avgjørelser, med det vil bare være aktuelt å fravike en énstemmig komitéinnstilling dersom det foreligger ekstraordinære og tungtveiende grunner for det. Slike grunner kan for eksempel være at komiteen åpenbart har feiltolket institusjonens kvalitetsstandarder, eller at det etter at innstillingen er avgitt er kommet frem nye opplysninger som har avgjørende betydning for spørsmålet om godkjenning (for eksempel avsløring av "fusk").

Dersom fakultetet godkjenner disputasen, kreerer institusjonens styre doktoranden til doktor.

7. Klagerett

Det vises til bestemmelsene i institusjonenes forskrift for vedkommende grad.